

Warszawa, dnia 25 lipca 2024 r.

Green REV Institute

ul. Giordana Bruna 34 / Skrytka 5, 02-523 Warszawa

KRS 0000521182

NIP 5213677634

REGON 147376122

Szanowny Pan

Marian Banaś

Prezes Najwyższej Izby Kontroli

Najwyższa Izba Kontroli

ul. Filtrowa 57, 02-056 Warszawa

WNIOSEK

o przeprowadzenie kontroli

Działając w imieniu Fundacji Green REV Institute („**Green REV**”, „**Fundacja**”) na podstawie art. 2 ust 2 w zw. z art. 5 ust. 2 w zw. z art. 6 ust. 1 w zw. z art. 28 a ust. 2 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 623) („**NIK**”), niniejszym wnoszę o:

I. przeprowadzenie kontroli doraźnej, dotyczącej:

- a. dostępności roślinnych, w pełni wegańskich posiłków w placówkach edukacyjnych (szkołach podstawowych oraz średnich) położonych na terenie Polski, świadczących wyżywienie zbiorowe na podstawie Rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 26 lipca 2016 r. w sprawie grup środków spożywczych przeznaczonych do sprzedaży dzieciom i młodzieży w jednostkach systemu oświaty oraz wymagań, jakie muszą spełniać środki

spożywcze stosowane w ramach żywienia zbiorowego dzieci i młodzieży w tych jednostkach ¹(„Placówki edukacyjne”);

- b. jakości i bezpieczeństwa żywności oferowanych ww. Placówkach edukacyjnych, a tym samym w istocie przestrzegania przez te placówki praw osób uczniowskich, w tym w szczególności z uwzględnieniem:
 - i. swobody i praw osób uczniowskich w podejmowaniu decyzji żywieniowych, w tym przede wszystkim możliwości spożywania przez te osoby posiłków w pełni roślinnych (bez żadnych produktów zwierzęcych, tj. nabiału, mięsa, ryb, jaj), w zgodzie z ich własnymi przekonaniem czy też preferencjami zdrowotnymi;
 - ii. wpływie rodziców i opiekunów prawnych osób uczniowskich na kształtowanie ich sytuacji żywieniowej w ramach Placówek edukacyjnych;
 - iii. kryteriów jakości i bezpieczeństwa żywności przeznaczonej do spożycia przez osoby uczniowskie, w tym również z odniesieniem do środków finansowych dedykowanych na zakup oraz przygotowanie posiłków podawanych osobom uczniowskim w Placówkach edukacyjnych (stosunek jakość-cena, a w konsekwencji również zasadność wydatkowania środków publicznych);
 - iv. środków finansowych przeznaczanych na wyżywienie jednej osoby uczniowskiej pobierającej edukację w ww. placówkach;
 - v. kryteriów pochodzenia żywności przeznaczonej do spożycia, przez osoby uczniowskie w tym kryterium dot. lokalności żywności, zakupu od lokalnych rolników, rolniczek,

¹ <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20160001154>

producentów żywności, a także szczególnej uwagi i ostrożności w przypadku żywności pochodzącej z ferm wielkotowarowych tzw. przemysłowych ferm zwierzęcych, a w konsekwencji również z perspektywy zasadności wydatkowania środków publicznych;

- vi. kryteriów w obszarze wpływu żywności na środowisko naturalne, bioróżnorodność, klimat, zanieczyszczenie powietrze, gleby, wody, a tym samym dokonania kontroli również z perspektywy kryterium legalności;

(„Kontrola”).

- II. powiadomienie Fundacji o wszczęciu bądź odmowie wszczęcia Kontroli,
- III. powiadomienie Fundacji o wynikach Kontroli

Niezależnie od powyższego, zwracam się z prośbą o zorganizowanie panelu ekspertów z zakresu zdrowego żywienia oraz bezpieczeństwa żywności w formie Okrągłego Stołu pn. Roślinne Szkoły, na kształt wydarzeń organizowanych w przeszłości przez Najwyższą Izbę Kontroli („NIK”), w tym w szczególności panelu ekspertów „Propagowanie i wdrażanie zdrowego odżywiania”, który odbył się pod koniec stycznia 2024 r. w siedzibie NIK w Warszawie

(<https://www.nik.gov.pl/aktualnosci/zdrowie/panel-ekspertow-zdrowe-odzywianie.html>).

UZASADNIENIE

Kwestie związane z transformacją systemu żywnościowego, w tym w szczególności poprzez wdrażanie przez jednostki samorządu terytorialnego w podległych im placówkach edukacyjnych podstaw diety w pełni roślinnej i wegańskiej, a zatem zrównoważonej i wydajnej środowiskowo, stają się częścią coraz pilniejszego apelu społeczności osób uczniowskich, a także szeroko rozumianych środowisk aktywistycznych oraz organizacji pozarządowych.

Wśród praw osób uczniowskich wymienia się przy tym wartości takie jak prawo do rozwijania zainteresowań, swobody wypowiedzi czy też wreszcie - prawo do skonsumowania ciepłego posiłku². Zgodnie z art. 106a ust. 1 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. - Prawo oświatowe (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 737): „*Szkoła podstawowa, z wyjątkiem szkoły podstawowej dla dorosłych, oraz szkoła artystyczna realizująca kształcenie ogólne w zakresie szkoły podstawowej, zapewnia uczniom jeden gorący posiłek w ciągu dnia i stwarza im możliwość jego spożycia w czasie pobytu w szkole*”.

W przypadku osób stosujących diety roślinne (bez produktów pochodzenia zwierzęcego, tj. wegańskie), bardzo często okazuje się, że prawo to staje się pustym hasłem bez rzeczywistego pokrycia. Szkolne stołówki niejednokrotnie nie oferują bowiem jakichkolwiek roślinnych zamienników dla mięsa. Osoby uczniowskie pozbawione są również możliwości podgrzania posiłków samodzielnie przygotowanych w domach. Szkoły stanowią jednocześnie jedne z największych zakładów żywienia zbiorowego, które nie są w obecnej sytuacji w stanie sprostać zmieniającym się realiom społecznym. Dzieci i młodzież są natomiast istotną grupą zagrożoną niedożywieniem w Polsce, w tym niedożywieniem jakościowym³.

² <http://prawaucznia.pl/prawa-ucznia/>

³ <https://futurefood4climate.eu/wp-content/uploads/2023/10/raport-z-badania-niedozywienie-i-glod-w-polsce-28-09-2023-1.pdf>

Problem, którego dotyczy niniejszy list jest przy tym problemem istotnym i realnym. Green REV Institute we współpracy z Koalicją Future Food 4 Climate w 2022 roku przeprowadziło badanie dotyczące dostępności do roślinnych posiłków w szkołach⁴, które wykazało że aż 10,2% osób ankietowanych jest na diecie wegańskiej, a 34,4% osób nie spożywa mięsa lub je ogranicza. Jednocześnie aż 17,3% osób ankietowanych czuje się dyskryminowanych przez swoją dietę w szkole, a 14,6% spożywa w szkole posiłki zawierające składniki pochodzenia zwierzęcego wbrew swoim przekonaniom. Spośród osób mających możliwość zakupu obiadu w formie ciepłego posiłku składającego się z zupy i/lub drugiego dania niewiele ponad połowa ma możliwość zakupu posiłku wegetariańskiego, a jedynie 6,5% posiłku wegańskiego. 24,2% badanych nie je żadnego posiłku podczas przebywania w szkole.

Na zależności te uwagę zwrócił również Rzecznik Praw Obywatelskich, który jednoznacznie wskazał, że: *„wśród młodszego pokolenia następują zmiany światopoglądowe i coraz większa rzesza uczniów wybiera różnego rodzaju diety bezmięsne. Z przekazywanych mi sygnałów ze strony organizacji pozarządowych wynika jednak, że uczniowie ci napotykają na problemy w korzystaniu z pełnowartościowych posiłków bezmięsnych w placówkach edukacyjnych. Wynikać ma to w szczególności z tego, że posiłki bezmięsne dostępne być mają w formie eliminacji niektórych elementów posiłków, bez zastąpienia ich alternatywą”⁵.*

Niezależnie od dostępności posiłków w pełni roślinnych kontrola przeprowadzona przez NIK powinna także dotyczyć jakości pożywienia oferowanego osobom uczniowskim w szkołach, w tym z odniesieniem do środków finansowych przeznaczanych na zakup składników i przygotowanie posiłków dla dzieci i młodzieży.

⁴ <https://futurefood4climate.eu/wp-content/uploads/2022/05/Podsumowanie-badania-dostepnosc-weganskich-posilkow-w-szkolach.pdf>

⁵ https://futurefood4climate.eu/wp-content/uploads/2024/04/Do_MZ_zbiorowe_zywienie_wymogi_3_04_2024.pdf

Green REV Institute we współpracy z Rodzicami dla Klimatu oraz Koalicją Future Food 4 Climate dokonało analizy jadłospisów szkolnych w Polsce, która wskazuje, że ponad 60% drugich dań zawiera w sobie mięso, w tym 66% to wieprzowina, a 11% mięso przetworzone⁶, podczas gdy według najnowszych badań, spożywanie dużych ilości mięsa w sposób jednoznacznie negatywny wpływa na zdrowie osób uczniowskich. Powyższe nie pozostaje obojętne nie tylko dla zdrowia osób uczniowskich, lecz budzi istotne wątpliwości co do zasadności wydatkowania środków publicznych przez placówki edukacyjne.

Problem ten nabiera tym większego znaczenia z perspektywy zjawiska marnowania żywności w stołówkach ulokowanych w placówkach edukacyjnych. Jak wskazują badania, na które powołuje się sam NIK: „*dzieci korzystające ze szkolnych stołówek zjadają średnio tylko ok. 36% porcji obiadowych – pozostałe 64% ląduje w koszu*”⁷. Z badań przeprowadzonych przez Fundację Polskich Banków Żywności wynika natomiast, że: „*ponad 1/3 uczniów jedzących obiady w stołówce nie zjada całej porcji posiłku*”⁸.

Nieprzystosowane do predyspozycji osób uczniowskich posiłki z całą pewnością przyczyniają się do tego zjawiska. Powyższe prowadzi natomiast do marnowania środków publicznych, które mogłyby zostać wykorzystane w sposób dalece bardziej celowy, gospodarny i ekonomiczny. Jak wskazuje NIK: „*w jednej ze szkół niepotrzebnie zakupione produkty przełożyły się na straty w ciągu roku na poziomie ok. 400 tys. zł*”⁹.

⁶ <https://futurefood4climate.eu/wp-content/uploads/2022/05/Podsumowanie-badania-dostepnosc-weganskich-posilkow-w-szkolach.pdf>

⁷ <https://www.nik.gov.pl/aktualnosc/zdrowie/panel-ekspertow-zdrowe-odzywianie.html>

⁸ https://bankizywnosci.pl/wp-content/uploads/2018/04/Raport_stan-stolowek-w-publicznych-szkolach-podstawowych-w-Polsce.pdf

⁹ <https://www.nik.gov.pl/aktualnosc/zdrowie/panel-ekspertow-zdrowe-odzywianie.html>

Decyzje podejmowane we wskazanym obszarze nie pozostają również obojętne dla stanu gospodarki lokalnej oraz środowiska. Za co najmniej celowe uznać wypada wspieranie lokalnych producentów rolnych oraz producentów żywności, co potencjalnie może przysłużyć się do zmniejszenia ryzyka zakupu towarów z ferm wielkoprzemysłowych, negatywnie oddziałujących na zdrowie i życie ludzi. Aspekt ten wprost wiąże się z zagadnieniem wpływu żywności na środowisko naturalne, bioróżnorodność, klimat, zanieczyszczenie powietrze, gleby, wody a tym samym ponownie - zdrowie i życie ludzi.

Mając na uwadze powyższe, zarówno jednostki samorządu terytorialnego jak też placówki edukacyjne powinny podejmować szeroko zakrojone działania aktywizujące oraz edukacyjne, skoncentrowane na wpływie żywności na jakość życia dzieci i dorosłych. Powinny stać się miejscem dla debaty, systematycznie pracując nad rozwojem zdrowych nawyków żywieniowych już od najwcześniejszych lat edukacji.

Przeprowadzenie przez NIK odpowiednich działań kontrolnych pozwoli nie tylko na udzielenie odpowiedzi na pytanie na ile jako społeczeństwo jesteśmy świadomi wyzwań związanych z jakościowym wymiarem polityki żywnościowej, na ile ten aspekt jest już obecny w politykach lokalnych samorządów, lecz umożliwi także adekwatniejsze określenie skali problemu związanego z dostępnością w pełni roślinnych wegańskich posiłków w jednych z największych zakładów żywienia zbiorowego jakimi są szkoły. Wskaże też niedostatki oraz ewentualną niegospodarność polityki finansowej prowadzonej przez samorządy lokalne, które niejednokrotnie nie podejmują jakichkolwiek działań mogących zachęcić placówki edukacyjne do wdrażania i realizacji postulatów żywienia roślinnego dzieci i młodzieży.

W konsekwencji, wniosek o przeprowadzenie kontroli uznać należy za w pełni uzasadniony oraz wpisujący się w kryteria kontroli przewidziane u NIK.

Podpisy:

1. Green REV Institute
2. 9dwunastych
3. Akcja Demokracja
4. Akcja Uczniowska
5. Azyl Swinki Lili
6. Bieganizm
7. BoMiasto
8. Compassion Polska
9. DaleKOWzrocne
10. Daniel Petryczkiewicz
11. DiversityPL
12. Dolina Bawole Serce
13. Earth Day Everyday
14. ECO EDU kids
15. Ekowyborca
16. Fashion Revolution Poland
17. Federacja Wegan dla Zwierząt
18. First Step
19. Foodsharing Polska
20. Foodsharing Toruń
21. Fundacja “Ekopotencjał – Przestrzeń Możliwości”
22. Fundacja #niezamłodzi
23. Fundacja Aquila
24. Fundacja Centrum Edukacji Baza
25. Fundacja Chlorofil
26. Fundacja CultureLab
27. Fundacja GrowSpace

28. Fundacja Impuls
29. Fundacja Klub Myśli Ekologicznej
30. Fundacja Lambda Polska
31. Fundacja MARE
32. Fundacja Ne_Ni
33. Fundacja Perspektywa
34. Fundacja Prawnej Ochrony Zwierząt Lex Nova
35. Fundacja ProVeg
36. Fundacja Psubraty
37. Fundacja Rething
38. Fundacja Rzecz Społeczna
39. Fundacja Szkatułka
40. Fundacja Zielone Światło
41. Fundacja Zwierzęta Niczyje
42. Gdańsk bez granic
43. Głos Pokolenia
44. Green teenager
45. Grupa Społeczni Opiekunowie Drzew - Toruń
46. Halo Tu Fauna
47. Instytut Przeciwdziałania Wykluczeniom
48. invECO
49. Istota
50. Klimatyczny Kopernik
51. Kolektyw Przełom
52. Koło Naukowe Praw Człowieka i Kryzysów Humanitarnych
53. Kompostuj Z Nami
54. Kongres Ruchów Miejskich
55. Lokalni Liderzy

56. Miastozdżyczenie
57. Mikołów - Roślinne Yeah
58. Misja: Rozwój
59. Młodzieżowy Strajk Klimatyczny
60. NO PAIN IN YOUR BRAIN
61. Oficyna 21
62. Open Dialogues International Foundation
63. Plant Your Home
64. Podróże z Pazurem
65. Polska Dla Zwierząt
66. Pomorskie Stowarzyszenie Aktywni Lokalnie
67. Projekt Kaczuchy Dziennikarskie
68. Przestrzeń do życia
69. Pudełko Lilki
70. Rodzic w Mieście
71. Rodzice dla Klimatu
72. Roślinna Strona
73. RUCH zaNIEdban
74. Śląski Ruch Klimatyczny
75. Społeczna Straż Ochrony Zieleni Szczecina
76. Stowarzyszenia Mężczyźni Przeciw Przemocy
77. Stowarzyszenia Protest Porszewice
78. Stowarzyszenie "Nasz Bóbr"
79. Stowarzyszenie Jestem na pTAK!
80. Stowarzyszenie Kraków dla Mieszkańców
81. Stowarzyszenie LUWIA
82. Stowarzyszenie MOST
83. Stowarzyszenie Mudita

84. Stowarzyszenie na rzecz Azylu dla Świń Chrumkowo
85. Stowarzyszenie Przyjaciele Kubusia
86. Stowarzyszenie Równość
87. Stowarzyszenie Stop Stereotypom
88. Stowarzyszenie Tarnowska Rospuda
89. Szczera Sfera
90. Szkolna Młodzieżowa Rada Klimatyczna
91. Świadomi prawa
92. Vege Vouge
93. W imię zwierząt
94. Wawelska Kooperatywa Spożywcza
95. Wegaństwo - podcast
96. Wegrateka
97. Wiosna bez Barrier
98. WORLDmates
99. Wygadajmy Przyszłość